

Білоус В.П., аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ВІКТИМОЛОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ

Питання профілактики злочинів беззаперечно є актуальними. Це підтверджується винесенням її здійснення на державний рівень та проведенням низки наукових досліджень, спрямованих на розробку та вдосконалення заходів профілактики окремих видів злочинів.

Разом з тим профілактика злочинів, під якою розуміється здійснення профілактичного впливу лише на осіб, схильних до протиправної поведінки не дає бажаного результату. Досвід країн Америки та Європи свідчить про ефективність такого виду профілактики правопорушень, що спрямована на здійсненні впливу на потенційну жертву злочину - віктимологічної профілактики. При цьому такі заходи є економічно вигіднішими для держави, а сама їх суть спрямована на недопущення надбання особою статусу жертви, а отже мінімізує не тільки затрати, а й емоційні та психологічні переживання потерпілого у зв'язку з вчиненням щодо нього злочину.

Проблеми потерпілого від злочину вивчають в межах кримінології, кримінального права, кримінального процесу, криміналістики, психології. Відтак, вітчизняними вченими-юристами здійснено ряд досліджень, спрямованих на вивчення жертви злочину, накопичено достатньо теоретичного матеріалу, розроблено низку рекомендацій щодо здійснення віктимологічної профілактики злочинів. Однак, цими ж дослідженнями встановлено, що віктимологічна профілактика злочинів в Україні здійснюється на недостатньому рівні.

Причиною цього вбачаємо в тому числі в наявності недоліків в організації діяльності суб'єктів віктимологічної профілактики. Ця проблема, на нашу думку, породжується:

по-перше: відсутністю нормативного закріплення здійснення віктимологічної профілактики конкретними суб'єктами. Так, в Україні відсутнє єдине законодавство про

віктимологічну профілактику злочинів. Не можемо не погодитись з науковцями, які обґрунтовують важливість розроблення й ухвалення закону про віктимологічну профілактику або, хоча б включення відповідного розділу у загальний закон про запобігання злочинам (який ще не прийнято в нашій державі), адже це є необхідною правовою передумовою формування єдиної системи віктимологічної профілактики в Україні. У цьому законі має бути визначено й закріплено основні поняття, що характеризують діяльність з віктимологічної профілактики; визначено суб'єкти профілактичної роботи з вказівкою їх компетенції, відповідальності, нормативно-правових засад взаємодії, закріплено найважливіші напрями віктимологічної політики [1, с. 179].

До перешкод на шляху прийняття такого закону відносять такі чинники, як:

1) недостатній рівень гармонізації суспільних відносин у державі та суспільстві;

2) неготовність (моральна та професійна) основних суб'єктів профілактики;

3) недостатній рівень суспільного усвідомлення необхідності і змісту такої діяльності, надмірній радикальності суспільних поглядів тощо [2].

по-друге: недостатнім приділенням уваги визначенням суб'єктів здійснення віктимологічної профілактики у наукових дослідженнях. Так, в існуючих наукових працях здебільшого увага приділяється вивченню об'єктів та заходів такої профілактики. При цьому, часто у таких працях у визначенні поняття віктимологічної профілактики згадується про те, що вона здійснюється окремими суб'єктами [3, 124; 4, 69].

Виключення становлять органи внутрішніх справ, діяльність щодо профілактики злочинів яких часто об'єктивно оцінюють як таку, що відіграє найбільшу роль. Звісно, адже для органів внутрішніх справ профілактика злочинів є одним із основних завдань, яке передбачено законодавством [5]. Однак, на нашу думку, якісне виконання поліцією значного обсягу заходів віктимологічної профілактики злочинів, які до того ж мають специфічний характер, можливе лише при координації з іншими суб'єктами. Тому вважаємо, що головним завданням, яке стоїть перед співробітниками правоохоронних органів при вивченні жертв злочинів, повинне полягати в тому, щоб на

основі даних про осіб, які стали жертвами злочинів, виявити їх найбільш типові особистісні якості, характеристики поведінки і віктимні ситуації, що сприяють підвищенню індивідуальної віктимності конкретної особи [6]. Використовуючи таку інформацію інші суб'єкти можуть безпосередньо проводити профілактичні заходи.

Загалом, суб'єкти віктимологічної профілактики доцільно поділити на дві групи: спеціалізовані (що діють в межах наданої їм компетенції, а саме: органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, правоохоронні органи, органи освіти, охорони здоров'я, соціального захисту і зайнятості населення, а також юридичні організації підприємств, організацій тощо) та неспеціалізовані (що беруть участь в профілактичній роботі за власною ініціативою, або ж за дорученням державних органів, а саме: комерційні і некомерційні організації, підприємства та установи, правозахисні організації, юридичні клініки, політичні партії та громадські установи, об'єднання та молодіжні формування, профспілки, засоби масової інформації, різного роду асоціації та співтовариства, благодійні структури та релігійні організації та ін.).

Отже, віктимологічна профілактика - необхідний та перспективний напрям діяльності держави, державних та недержавних органів, установ, та інших організацій. Однак діяльність суб'єктів віктимологічної профілактики належним чином не унормована, що знижує ефективність здійснення такої профілактики. До вирішення цієї проблеми слід підходити комплексно. Зокрема, першим кроком у цьому було б доцільним прийняття спеціального закону, яким слід визначити коло суб'єктів профілактики та межі їх компетенції. Діяльність суб'єктів профілактики злочинів також підлягає подальшому науковому дослідженню, що допоможе визначити доцільність здійснення тих чи інших заходів віктимологічної профілактики конкретними суб'єктами, та, як наслідок, оптимізувати таку діяльність і підвищити ефективність профілактики злочинів загалом.

Список використаних джерел

1. Профілактика злочинів: Підручник / О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Ф. Гіда та ін.; За заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О.М. Джужи. - К.: Атіка, 2011. - 720 с.

2. Денисов С. Ф. Розвиток спеціального законодавства з питань запобігання злочинності в Україні / С. Ф. Денисов, А. В. Юрасов // Держава та регіони (Сер.: Право). - 2009. - №4. - С. 35-42

3. Задорожный В.И. Виктимологическая профилактика преступлений: организационно-управленческий и правовой аспекты: Монография. - М. Академия управления МВД России, 2005. - 277 с.

4. Джужа А.О. Основні напрями удосконалення віктимологічного запобігання правопорушенням в Україні: Монографія. - К.: Національна академія внутрішніх справ, 2016 - 304 с.

5. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №508-VIII [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

6. Майоров А.В. О необходимости изучения поведения жертв противоправных деяний/ А.В. Майоров // Вестник Челябинского государственного университета. Право. Вып. 15. - 2008. - №8. - С. 110-113.